

Tržište novca i kamatna stopa

Banić, Lara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:387990>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij Marketing

Lara Banić

TRŽIŠTE NOVCA I KAMATNA STOPA

Završni rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij Marketing

Lara Banić

TRŽIŠTE NOVCA I KAMATNA STOPA

Završni rad

Kolegij: Makroekonomija

JMBAG: 601983 21 0253043242 8

E – mail: b96lara@gmail.com

Mentor: prof.dr.sc. Đula Borozan

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate Study Marketing

Lara Banić

MONEY MARKET AND INTEREST RATE

Final paper

Osijek, 2020.

SAŽETAK

Financijska tržišta su sva specijalizirana tržišta koja su međusobno povezana i koja se nalaze na prostoru neke zemlje. Na tom prostoru susreću se ponuda i potražnja za financijskim instrumentima. Ona se dijele na tržišta novca i kapitala. Cilj ovog rada je predstaviti tržište novca koje je od iznimne važnosti za financijsko tržište jer se pomoću njega dolazi do likvidnih sredstava. Usko vezan pojam uz tržište novca je i kamatna stopa. Također je cilj rada predstaviti Tržište novca Zagreb, te analizirati kretanje kamatne stopa na istom.

Ključne riječi: tržište novca, tržište kapitala, kamatna stopa, ponuda i potražnja, financijski instrumenti

SUMMARY

Financial markets are all specialized markets that are interconnected and located in the territory of a country. In this territory supply and demand meet for financial instruments. They are divided into money and capital markets. The aim of this paper is to present the money market, which is extremely important for the financial market because it leads to liquid assets. A closely related term to the money market is the interest rate. Also it is a goal of the work to present Money market Zagreb and analyze movement of interest rates on it.

Keywords: money market, capital market, interest rate, supply and demand, financial instruments

**IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA**

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ZAVRŠNI (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: LARA BANIĆ
JMBAG: 601983 21 0253043242 8
OIB: 72220969583
e-mail za kontakt: b96lara@gmail.com
Naziv studija: PREDDIPLOMSKI STUDIJ, MARKETING
Naslov rada: TRŽIŠTE NOVCA I KAMATNA STOPA
Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Zlata Borozan

U Osijeku, 13.8.2020 godine

Potpis Lara Banić

Sadržaj

1. UVOD	1
1. METODOLOGIJA RADA	2
2. FINANCIJSKA TRŽIŠTA	3
2.1. Općenito o financijskim tržištima	3
2.2. Vrste financijskih tržišta	3
2.3. Financijska tržišta u Republici Hrvatskoj	4
3. TRŽIŠTE NOVCA	10
3.1. Polazna određenja	11
3.2. Instrumenti i sudionici na tržištu novca	11
3.3. Kamatna stopa na tržištu novca	12
3.4. Tržište novca Zagreb	13
3.5. Tržište novca i kratkoročnih vrijednosnica	13
4. KAMATNA STOPA	15
4.1. Pojam kamatne stope	15
4.2. Vrste kamatne stope	16
4.3. Kamatna stopa na Tržištu novca Zagreb od 2015. do 2019. godine	17
5. ZAKLJUČAK	21
LITERATURA	22
POPIS SLIKA	24
POPIS TABLICA	25

1. UVOD

Kereta. (2003.) navodi da su financijska tržišta specijalizirana i povezana tržišta neke zemlje na kojima se odvija ponuda i potražnja financijskih sredstava te su u potpunosti otvorena prema konkurentnom djelovanju. Financijska tržišta se dijele na tržišta novca koji su predmet istraživanja ovog završnog rada i tržišta kapitala.. Prema Mishkin-u i Eakins-u (2005) “financijska tržišta obavljaju bitnu ekonomsku ulogu u preusmjeravanju sredstava od ljudi koji su uštedjeli novčane viškove trošeći manje od dohotka do ljudi kojima nedostaju novčana sredstva jer žele ili moraju trošiti više od dohotka. Transfer tih ulaganja evidentira se na financijskim instrumentima koji mogu biti ili u pisanom obliku ili u elektronskom obliku. Uz to, važne su njegove uloge pružanja usluga plaćanja , osiguranja likvidnosti i trgovine rizikom”.

Tržište novca u Republici Hrvatskoj prošlo je kroz tri faze. Nižetić (2011), navodi kako početkom 1990 – ih godina započelo je restrukturiranje, odnosno prva faza. Ovu fazu obilježile su krize i pojave novih banaka. Druga faza počela se događati krajem devedesetih godina prošlog stoljeća i ona je bila karakteristična po internacionalizaciji i globalizaciji financijskog sektora u Hrvatskoj kada su banke prelazile u inozemna vlasništva. Ovu fazu karakterizira likvidnost cjelokupnog gospodarskog sustava. Treća faza je započela tijekom financijske krize 2008. i 2009. godine. Kamatna stopa je rasla, a dotok likvidnosti iz inozemstva se naglo smanjivao. U 2010. godini kamatna stopa je pala, a ponuda novca postala je puno veća od potražnje za njim.

Cilj ovog rada je predstaviti tržište novca koje je od iznimne važnosti za financijsko tržište jer se pomoću njega dolazi do likvidnih sredstava. Usko vezan pojam uz tržište novca je i kamatna stopa.

1. METODOLOGIJA RADA

Pri izradi ovog završnog rada koristiti će se metoda analize, deskripcije i kompilacije. Pomoću metode analize analizirati će se pojmovi vezani uz temu rada. Metoda kompilacije je metoda kojom se znanstveni radovi i literatura preuzimaju u vlastiti rad. U ovom radu će se metodom kompilacije preuzeti više dijelova dostupne literature. Metodom analize analiziraju se dostupne informacije. Metodom deskripcije opisuju se izabrani pojmovi iz dostupne literature odabranih autora. Također će se metodom klasifikacije određene cjeline podijeliti na manje opsežne pojmove, a u radu će biti korištena za podjele definicija i pojmova

Za izradu ovog završnog rada koristit će se stručna i znanstvena literatura iz ekonomije i financija, te službeni podaci Tržišta novca Zagreb i HNB-a.

Središnji dio rada sastoji se od dva poglavlja. U prvom dijelu rada govori se o financijskom tržištu i to o tržištu kapitala i novca. Iza njega slijedi dio o tržištu novca, u kojem će se definirati pojam tržišta novca, struktura tržišta novca, instrumenti na tržištu novca i sudionici na tržištu novca. Zatim će se objasniti tržište novca u Republici Hrvatskoj, odnosno financijske institucije koje sudjeluju na njemu, Zagrebačka burza, te trgovina na Zagrebačkoj burzi. Posljednji dio odnosi se na kamatnu stopu. Kamatna stopa je vrlo važna na tržištu novca i o njoj ovise brojne aktivnosti tržišta. U ovom dijelu objasnit će se pojam kamatne stope, vrste kamatne stope, te uloga kamatne stope na tržištu novca. Također, biti će analizirana krivulja prosječne kamatne stope od 2015 godine do 2019 godine.

2. FINANCIJSKA TRŽIŠTA

2.1. Općenito o financijskim tržištima

Riječ „tržište“ odnosi se na pojam mjesta na kojem se odvijaju ponuda nekih proizvoda ili usluga i potražnja za tim proizvodima ili uslugama. Na tržištu se može ponuditi sve ono za što postoji potražnja, ukoliko to ne ulazi u područje ilegalnih i zabranjenih proizvoda ili usluga. Predmeti razmjene na tržištu mogu biti razni, od stvarnih dobara, pa do valuta, kredita i radne snage. Prema predmetu razmjene na tržištu, Ristić (2015.) navodi da se ona dijele na financijska tržišta i na robna tržišta. Nadalje, financijska tržišta, o kojima ovaj rad i govori, dijele se na tržište novca i tržište kapitala.

„Financijska tržišta predstavljaju najznačajniji i najosjetljiviji dio ukupnog ekonomskog i financijskog sistema svake zemlje. Ona omogućavaju normalno i nesmetano funkcioniranje nacionalne ekonomije. Na njima se odražavaju sva zbivanja u realnim tokovima društvene reprodukcije. Ona predstavljaju jedan od osnovnih postulata tržišne privrede.“ (Ristić, 2015:3)

Kada se govori o financijskih tržištima u širem smislu, može se reći da ona postoje bilo gdje, gdje se obavljaju neke transakcije financijske prirode. Dakle, financijska tržišta kao pojam se odnose na sva ona mjesta na kojima se obavlja trgovina financijskim instrumentima. Klačmer Čalopa i Cingula (2012.) smatraju da je zadaća svakog financijskog tržišta osigurati robnu razmjenu. Također, zadaća im je i osigurati obavljanje svih drugih aktivnosti na nekom području, odnosno u nekoj zemlji, a i između pojedinih zemalja. Što se tiče globalno značajnih financijskih tržišta, najveća financijska tržišta na području Europe nalaze se u Londonu, Parizu, Zürichu i Frankfurtu, a najveća američka financijska tržišta u New Yorku, Chicagu i Bostonu.

2.2. Vrste financijskih tržišta

Kada se govori o tržištu kapitala, taj pojam se odnosi na tržište na kojem postoji ponuda i potražnja nekog dugoročnog kapitala. Dva manja tržišta su iznimno važna za tržište kapitala jer se na tržištu kapitala zapravo trguje pomoću njih, a ta tržišta su tržište dugoročnih kredita i tržište dugoročnih vrijednosnih papira. Za sva poduzeća su ovi pojmovi vrlo važni, zato što se na tržištu kapitala zadovoljava najveći dio potreba poduzeća za kapitalom.

Tržište kredita je dogovoreno tržište na kojem se dogovara visina, odnosno iznos kredita, visina kamatne stope i slično. S druge strane, tržište vrijednosnih papira smatra se tržištem kapitala u užem smislu. Za sva ova tržišta je važno napomenuti i nešto o financijskim posrednicima. Oni na ovim tržištima imaju vrlo važnu ulogu. Ti posrednici su stručnjaci za kupoprodaju vrijednosnih papira, burzovni mešetari, investicijske kuće, banke i druge financijske organizacije, te investicijski bankari. Najvažnija organizirana tržišta kapitala su burze vrijednosnih papira.

Novak (2002.) navodi da je tržište novca zapravo jedan mehanizam na kojem vlasnici viškova financijskih sredstava mogu pronaći sve one koji imaju manjak financijskih sredstava. I višak i manjak u ovom kontekstu predstavljaju privremeni slučaj, odnosno i višak i manjak se mogu mijenjati u ovisnosti o mnogo različitih faktora.

Tržište novca je pojam koji se odnosi na sve kratkoročne novčane poslove. Iz tog razloga ono predstavlja jedan apstraktan pojam, odnosno ono ne označava nikakvo konkretno mjesto u fizičkom smislu na kojem bi se trebala odvijati neka vrsta trgovine. Na ovaj način i ovim poslovima sve financijske institucije dolaze do likvidnih sredstava koja su im potrebna za poslovanje. Financijske institucije također i pozajmljuju višak svojih rezervi ili posluju sa kratkoročnim vrijednosnim papirima na tržištu novca. Kamatna stopa se određuje ovisno o tome na koji vremenski rok se pozajmljuje novac i o tome kako se on pozajmljuje.

2.3. Financijska tržišta u Republici Hrvatskoj

Financijska tržišta u Republici Hrvatskoj se također dijele na tržište novca i na tržište kapitala. Tržište novca u Hrvatskoj je Tržište novca Zagreb koje posluje već dugi niz godina. Tržište kapitala u Hrvatskoj obuhvaća brokerska društva, društva za upravljanje investicijskim fondovima, banke koje posluju sa vrijednosnim papirima, te investicijske fondove. Tomić (2016.) navodi da su financijske institucije u Republici Hrvatskoj:

- Središnja banka (Hrvatska narodna banka)
- Kreditne institucije
- Ostale financijske institucije

Hrvatska narodna banka je središnja banka Republike Hrvatske i osnovana je 1991. godine. Zadaci HNB su propisani zakonom.

„Hrvatska narodna banka samostalna je i neovisna u okviru Ustava i zakona što se očituje u:

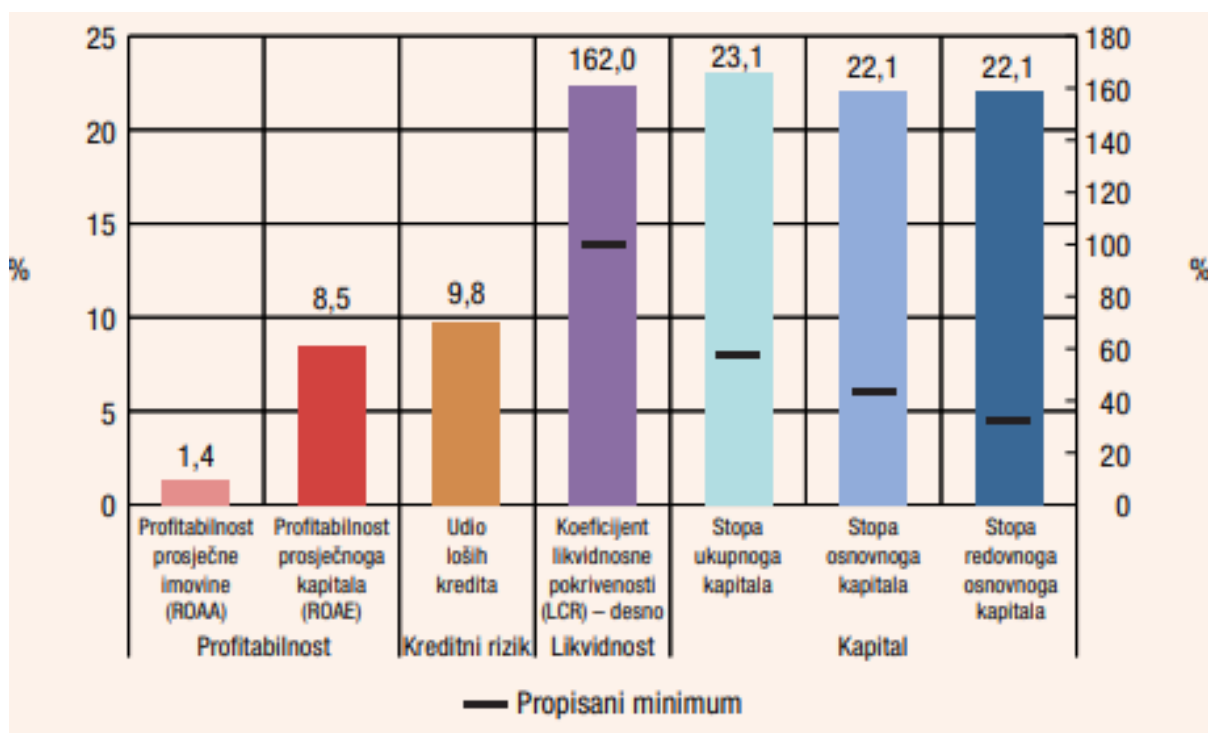
- utvrđivanje i provođenje monetarne i devizne politike,
- držanje i upravljanje međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske,
- izdavanje novčanica i kovanog novca,
- izdavanje i oduzimanje odobrenja i suglasnosti za poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet i sustava za namiru platnih transakcija te devizno poslovanje i poslovanje ovlaštenih mjenjača,
- supervizija i nadzor u skladu sa zakonima o kreditnim institucijama, kreditnih unija, institucija za platni promet i sustava za namiru platnih transakcija,
- vođenje računa kreditnih institucija i obavljanje platnog prometa po tim računima,
- davanje kredita i primanje u depozit sredstava kreditnih institucija,
- uređivanje i unapređivanje sustava platnog prometa,
- obavljanje zakonom utvrđenih poslova za Republiku Hrvatsku,
- donošenje podzakonskih propisa u poslovima iz svoje nadležnosti.“ (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci, čl.4, NN 47/20)

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, je nadzorno tijelo koje se bavi nadzorom financijskih tržišta, usluga i pravnih i fizičkih osoba. (Hanfa.hr)

HANFA nadzire poslovanje burzi, javnih tržišta, investicijskih društava, savjetnika, brokera. Nadzire i zastupnike i posrednike u osiguranju, društva za osiguranje, fondove i pravne osobe koje se bave sličnim poslovima. (Hanfa.hr)

„Hrvatska banka za obnovu i razvitak je razvojna i izvozna banka Republike Hrvatske čija je osnovna zadaća poticanje razvitka hrvatskog gospodarstva. Kreditiranjem, osiguranjem izvoza od političkih i komercijalnih rizika, izdavanjem garancija te poslovnim savjetovanjem, HBOR gradi mostove između poduzetničkih ideja i njihovih ostvarenja s ciljem osnaživanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.“ (Hbor.hr)

Trenutno su dostupni podaci za 2018. godinu od strane Hrvatske narodne banke (HNB), pa su ključni pokazatelji poslovanja banaka krajem 2018. prikazani na sljedećoj slici.

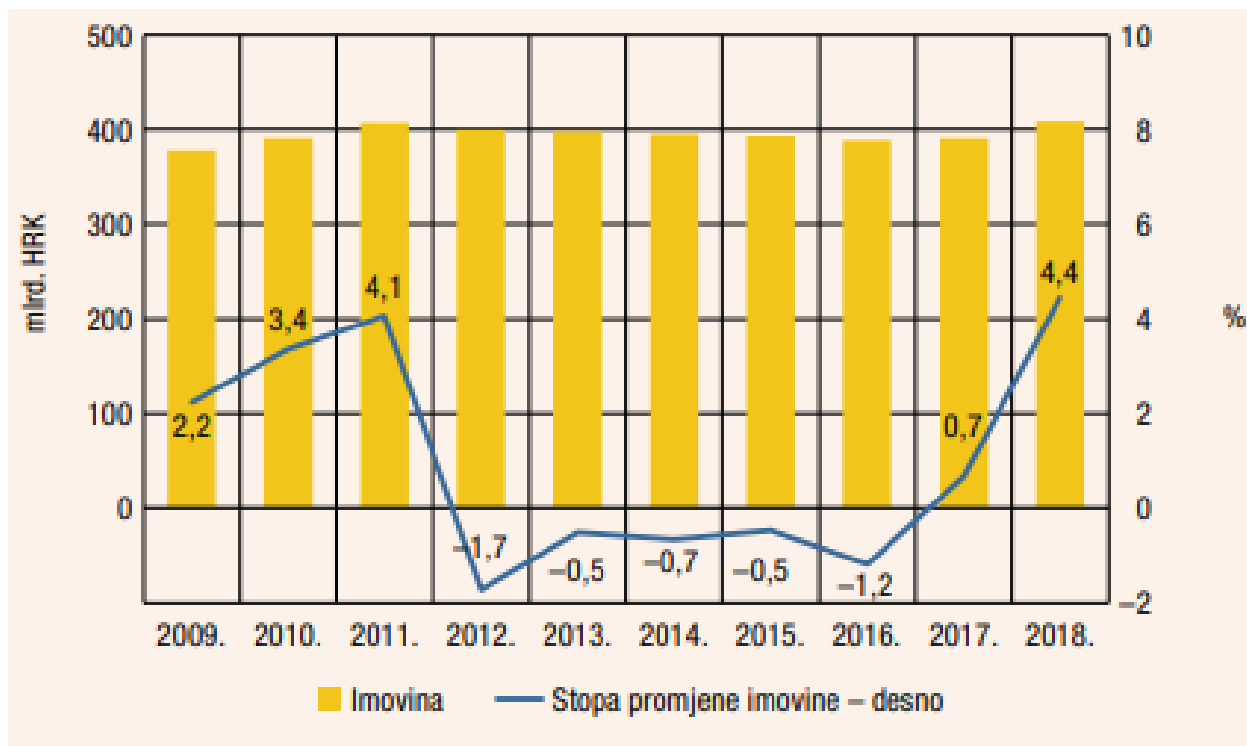

Slika 2. Poslovanje banaka u RH na dan 31. prosinca 2018. (HNB, 2019:3)

U izvješću HNB (2019.) navodi se da se u 2018. godini proces konsolidacije bankovnog sustava ubrzao. Splitska banka se pripojila OTP banci i zbog toga je ukupna imovina banaka pala, no ti utjecaji nisu bili veliki pa je bankovni sustav u Hrvatskoj još uvijek siguran i stabilan.

2018. godine je prekinuto višegodišnje razdoblje pada, ali i stagnacije. Tada je imovina banaka značajno porasla i dogodilo se da je došla do svoje rekordno visoke vrijednosti. Točnije, porasla je 4,4%, što je 17,3 milijarde kuna. Važno je napomenuti da je najveći utjecaj imao rast domaćih depozita. Osim domaćih depozita, porasli su i depoziti stanovništva, te kreditna aktivnost. Posebno su se osnažili gotovinski nenamjenski krediti za stanovništvo. Hrvatska narodna banka je početkom 2019. godine izdala posebne preporuke bankama za postupak sa nenamjenskim kreditima u gotovini. Razlog tome je to što se trend višegodišnjeg rasta ove vrste kredita u 2018. godini dinamizirao. To se pogotovo odnosilo na kredite bez zaloga i sa dugim rokovima dospjeća.

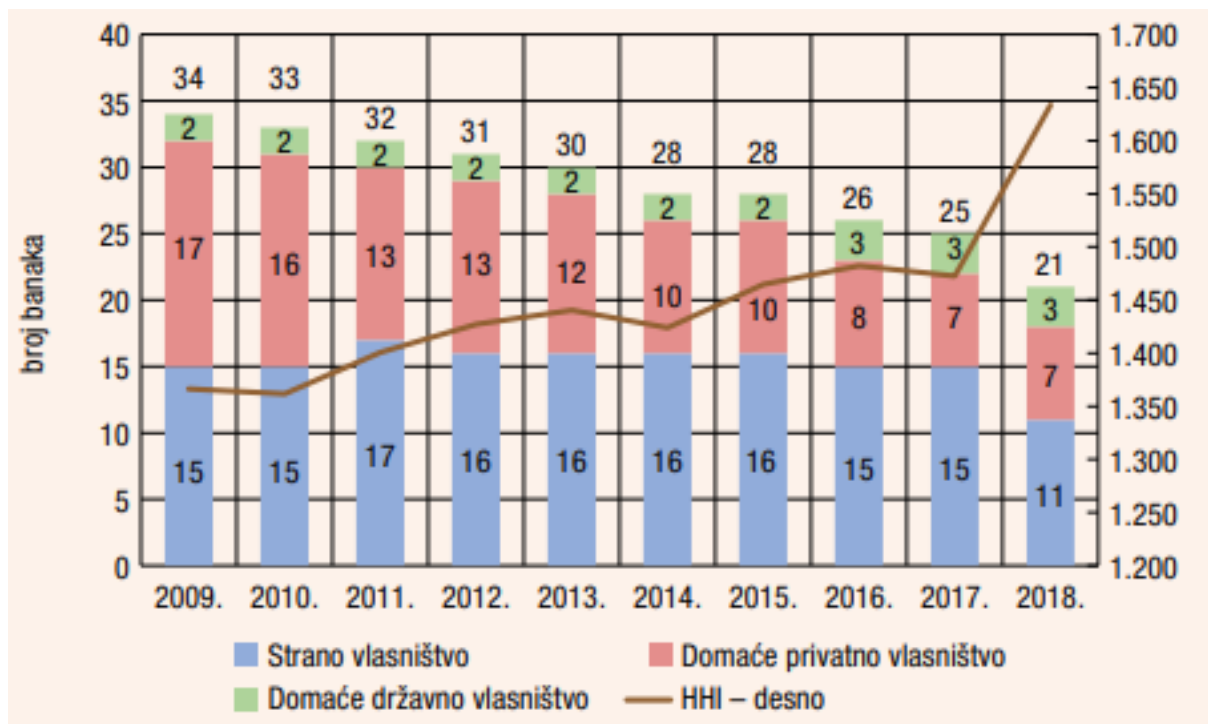
Sljedeća slika prikazuje imovinu banaka.

Slika 3. Imovina banaka (HNB, 2019:8)

Imovina banaka je u razdoblju od 2009. do 2018. godine svoj vrhunac doživjela upravo 2018. godine. Od 2009. do 2011., ona je rasla, a zatim od 2011. do 2017. godine konstantno bila u padu. Od 2017. godine događa se promjena i ona prema 2018. ponovo raste.

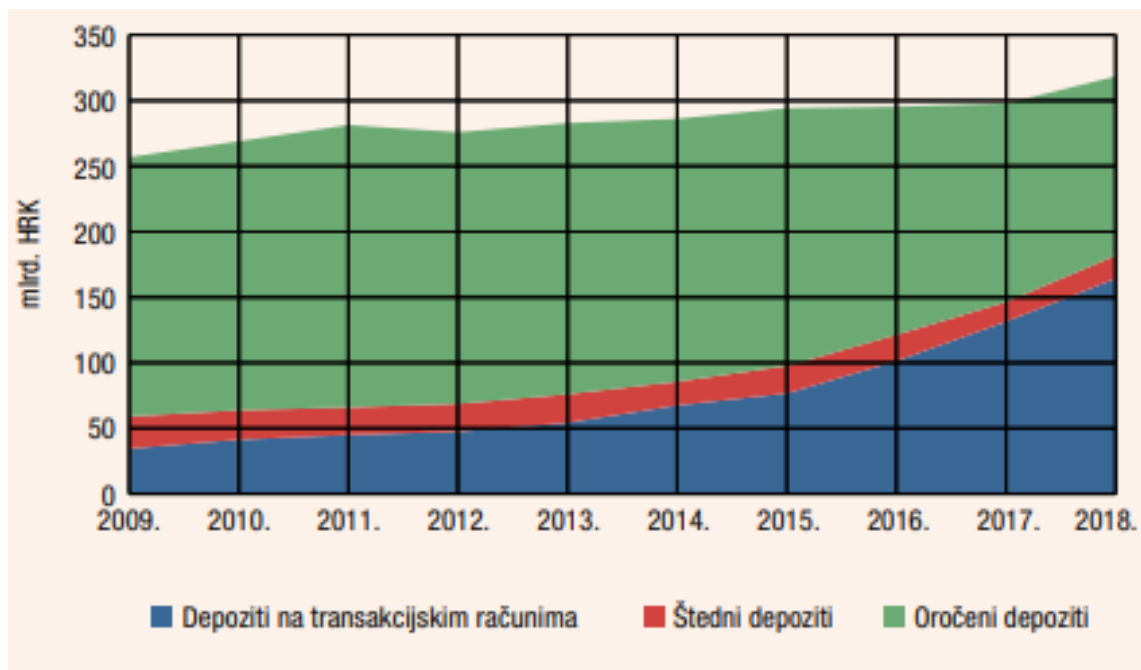
U sustavu prevladavaju banke u stranom vlasništvu, što je prikazano na slici 4 i tablici 1.

Slika 4. Broj banaka u Republici Hrvatskoj (HNB, 2019:7)

Kako je vidljivo iz slike 4., u Republici Hrvatskoj dominiraju banke u stranom vlasništvu. Nakon njih slijede banke u domaćem privatnom vlasništvu, a banke u domaćem državnom vlasništvu zauzimaju najmanje prostora u ukupnom broju banaka.

„U imovini banaka porasli su dugoročni oblici ulaganja, pa je, radi zaštite tih pozicija, porasla atraktivnost strukturne operacije, a jedna je banka izdala petogodišnju kunsku obveznicu. Unatoč porastu razina primljenih kredita, kao i izdanih dužničkih vrijednosnih papira, ostala je niska, a dominantan izvor financiranja i nadalje su bili depoziti stanovništva (47,2% imovine).“ (HNB, 2019:13)

Slika 5. Depoziti banaka (HNB, 2019:13)

	XII. 2016.		XII. 2017.		XII. 2018.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Domaće vlasništvo	11,0	10,3	10,0	9,9	10,0	9,8
Domaće privatno vlasništvo	8,0	4,0	7,0	3,7	7,0	3,6
Domaće državno vlasništvo	3,0	6,3	3,0	6,1	3,0	6,2
Strano vlasništvo	15,0	89,7	15,0	90,1	11,0	90,2
Ukupno	26,0	100,0	25,0	100,0	21,0	100,0

Tablica 1. Vlasnička struktura banaka u Republici Hrvatskoj (HNB, 2019:7)

„Sustavom i nadalje dominiraju banke u stranom vlasništvu. Njihov se broj osjetno smanjio, s 15 na 11, ali im je udio u ukupnoj imovini banaka porastao, doduše vrlo blago, te je iznosio 90,2%. Gotovo polovina iznosa ukupne imovine banaka (48,9%) odnosila se na banke u talijanskom vlasništvu. Slijedile su banke u austrijskom vlasništvu, s udjelom od 29,9%. Udio imovine banaka u domaćem vlasništvu blago se smanjio.“ (HNB, 2019:7)

3. TRŽIŠTE NOVCA

„Tržište novca (engl. Money market) je tržište kratkoročnih (dospijeće unutar godine dana), utrživih, visokolikvidnih te nisko rizičnih dužničkih vrijednosnica. Tvore ga institucije, instrumenti te svi poslovi koji se odnose na privremeni prijenos štednje ili imovine na kratak rok.“ (Tomić, 2016:7)

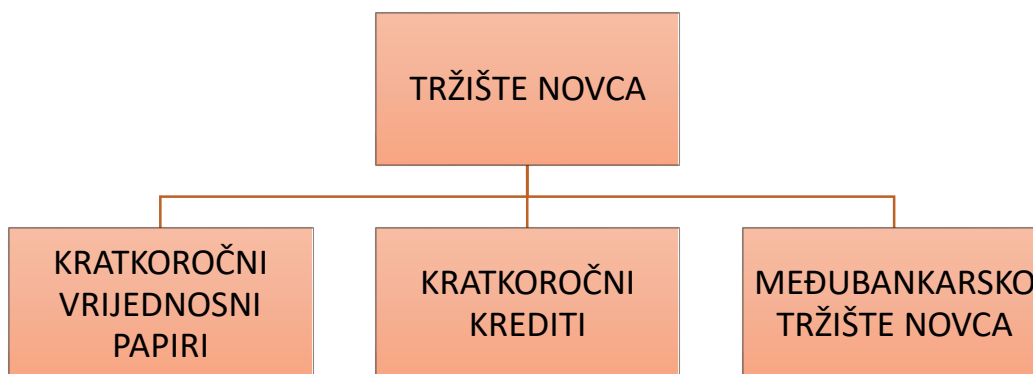
Tržištenovca.hr (2020.) navodi da Tržište novca ima zadatak opskrbiti banke, stambene štedionice, osiguravajuća društva, društva za upravljanje investicijskim i mirovinskim fondovima, Hrvatsku narodnu banku i Ministarstvo financija. Taj novac njima treba biti prometno sredstvo pomoću kojeg će imati svoju likvidnost. Saunders (2006.) navodi da tržište novca ima dvije osnovne funkcije:

- Prva funkcija tržišta novca je financirati povremene potrebe obrtnog kapitala poduzeća.
- Druga funkcija tržišta novca je osigurati državi kratkoročna sredstva do trenutka kad će prikupiti prihode od poreza.

Tržište novca ima zadatak i dati sredstva koja će služiti za špekulativne kupovine vrijednosnih papira i roba. Ovakve aktivnosti obavljaju se uz minimalan rizik s obzirom na to da se tu radi o financijskim instrumentima koji imaju visoku likvidnost.

3.1. Polazna određenja

Prema Klačmer Čalopa i Cingula (2012.), tržište novca ima tri manja tržišta. Na sljedećoj slici je prikazano što obuhvaća tržište novca.

Slika 1. Struktura tržišta novca

(Izrada autorice prema Klačmer Čalopa i Cingula, 2012:21)

(Klačmer Čalopa i Cingula, op. cit., str. 21.) navodi da tržište kratkoročnih vrijednosnih papira obuhvaća trgovanje vrijednosnim papirima s rokom dospijeca do godine dana. Navedeni vrijednosni papiri su bez pokrića te imaju visoke troškove emisije. Na tržištu kratkoročnih kredita poslovne banke odobravaju samo kredite s rokom dospijeca do godinu dana. Na međubankarskom tržištu novca poslovne banke se kreditiraju iz vlastitih viškova.

3.2. Instrumenti i sudionici na tržištu novca

„Instrumenti tržišta novca su zajmovi čija struktura omogućava da se s njima trguje između investitora na sekundarnom tržištu novca. Instrumenti tržišta novca pružaju investitorima mogućnost alokacije viška gotovine u financijske instrumente koji mogu ostvariti veći prinos u odnosu na prinos koji se ostvari držanjem gotovine na bankovnom računu.“ (Tomić, 2016:7)

Tomić (2016.) navodi da instrumenti na tržištu novca imaju tri zajedničke karakteristike:

- prodaju se u velikim apoenima
- nose nizak rizik neplaćanja
- dospijevaju unutar jedne godine

Tomić (2016) također navodi i da su neki od instrumenata kojima se trguje na tržištu novca:

- međubankarska kupoprodaja novca
- kratkoročni vrijednosni papiri
- međubankarska trgovina viškovima obveznih rezervi

Na tržištu novca sudionici se razlikuju od države do države. To ovisi o nekoliko faktora. Prvenstveno, ovisi o tome koliko je tržište novca neke države veliko. Razvijenija tržišta imaju više sudionika, dok manje razvijena tržišta imaju manje sudionika. Također, ovisi o tome kako je to tržište novca zakonski uređeno u pojedinoj državi.

Tržištenovca.hr (2020.) navodi sudionike tržišta novca u Hrvatskoj:

- Banke
- Hrvatska narodna banka
- Društva za upravljanje investicijskim fondovima
- Društva za upravljanje mirovinskim fondovima
- Ministarstvo financija RH
- Osiguravajuća društva
- Stambene štedionice

U nastavku će se govoriti više o tržištu novca u Republici Hrvatskoj, odnosno o financijskim institucijama na hrvatskom tržištu novca, o Zagrebačkoj burzi, te o trgovini na Zagrebačkoj burzi.

3.3. Kamatna stopa na tržištu novca

Kamatna stopa postoji u svakom financijskom, odnosno gospodarskom sustavu i ona je vrlo važna za financijske institucije svake države. Lovrinović (1997.) navodi da porast kamatnih stopa financijskim institucijama povećava trošak sredstava, dok istovremeno povećava i dohodak od imovine. Osim toga, promjene kamatnih stopa utječu na cijene vrijednosnica koje se nalaze u portfeljima financijskih institucija. Na taj način promjene kamatnih stopa izravno utječu na vrijednost i profitabilnost financijskih institucija te osim toga imaju važan utjecaj na pojedince, poduzeća te samo gospodarstvo.

„Visina kamatnih stopa određuje se odlukom o kamatama pojedine banke. Promjene kamatnih stopa ovise o promjenama tržišnih okolnosti te o kreditnom riziku. Također, na promjene

kamatnih stopa utječu i troškovi poslovanja banaka, odnosno financijski efekti promjena zakonske i podzakonske regulative koja ima utjecaja na cijenu izvora sredstava banaka, kao i na prihode iz njenih kreditnih plasmana.“ (Deković, 2015:206)

3.4. Tržište novca Zagreb

Restrukturiranje tržišta novca u Republici Hrvatskoj započelo je 1990. godine. Financijski sustav države opisuje nedostatak likvidnosti i visoku kamatnu stopu u Hrvatskoj, što je prošlo kroz nekoliko faza prilagodbe. Prva faza je bila u prvom desetljeću tranzicije. Tu fazu su obilježila restrukturiranja, krize i pojavljivanja većeg broja novih banaka. Druga faza počela se događati krajem devedesetih godina prošlog stoljeća i ona je bila karakteristična po internacionalizaciji i globalizaciji financijskog sektora u Hrvatskoj kada su banke prelazile u inozemna vlasništva. U ovoj fazi je hrvatsko gospodarstvo u cjelini bilo visoko likvidno i imalo je snažan dotok inozemne likvidnosti.

Treća faza je započela tijekom financijske krize 2008. i 2009. godine. Kamatna stopa je rasla, a dotok likvidnosti iz inozemstva se naglo smanjivao. Krajem 2008. godine je potražnja za novcem rasla, a rasla je i likvidnost banaka. Do 2010. godine situacija se promijenila i kamatna stopa je pala, a ponuda novca postala je puno veća od potražnje za novcem.

3.5. Tržište novca i kratkoročnih vrijednosnica

Zagrebačka burza utemeljena je 1907. godine. , te je djelovala do 1945. godine kada je zatvorena. Njezina obnova je slijedila 1991.godine kada su je 25 banaka i dva osiguravajuća društva utemeljila kao centralno mjesto na kojem se trguje vrijednosnim papirima. Svoju funkciju Zagrebačka burza obavlja i danas. (Zse.hr)

Trgovina Zagrebačke burze otvorena je svakim radnim danom od 09:00 do 16:30. Početno je imala 25 brokerskih kuća, a danas taj broj je oko 40. (Zse.hr)

„Trgovina vrijednosnim papirima (dionicama i obveznicama) na Zagrebačkoj burzi odvija se putem elektroničkog trgovinskog sustava. Brokerske kuće, članice Burze, povezane su posebnim telekomunikacijskim vezama sa sjedištem Burze i unose naloge za kupnju ili prodaju izravno iz svojih ureda te zaključuju transakcije s ostalim brokerima. Dakle, ne postoji jedno fizičko mjesto (tradicionalni floor) gdje se odvija trgovina vrijednosnim papirima, već ona teče

putem elektronički povezanih trgovaca. Svi brokeri članovi imaju pristup trgovinskom sustavu u realnom vremenu (bez vremenskog kašnjenja/pomaka) kako bi bili u jednakom položaju glede istodobnog primanja informacija o trenutačnoj ponudi vrijednosnih papira.“ (Zse.hr)

4. KAMATNA STOPA

U ovom poglavlju obradit će se kamatna stopa, odnosno pojam kamatne stope, vrste kamatne stope, te uloga kamatne stope na tržištu novca.

4.1. Pojam kamatne stope

„Kamatna stopa je monetarni fenomen koji je zavisan o monetarnoj politici države u regulaciji novčane mase s jedne strane, te preferencija likvidnosti od strane poduzeća i kućanstava s druge strane.“ (Ercegovac, 2008:15)

Nikolić i Pečarić (2012.) kamatnu stopu promatraju s više aspekata:

- Aspekt davatelja kredita - kamatna stopa predstavlja prihod koji davatelj ostvaruje dajući kredit ili pak investiranjem u neke oblike vrijednosnih papira
- Aspekt primatelja kredita - kamata je trošak koji mora platiti za novac u trenutku kada mu je potreban
- Aspekt tržišta - kamatna stopa je cijena koja alocira sredstva koja su raspoloživa za kredite pravnim i fizičkim osobama

Prema Ercegovac (2008.), kamatna stopa ima nekoliko važnih funkcija:

- Pomaže da tekuća štednja teče prema investicijama
- Osigurava ponudu kredita
- Uravnotežuje ponudu i potražnju novca
- Predstavlja instrument putem kojeg se utječe na volumen štednje i investicija

Lovrinović i Ivanov (2009.) ističu da pad kamatnih stopa može dovesti do pada vrijednosti imovine, a time i vrijednosti kolaterala. Kao posljedica navedenog se javlja smanjenje obujama bankovnih kredita i emisije novca. Kamatna stopa je u svakom slučaju vrlo važan element svakog gospodarstva i kao takva je svakodnevno u fokusu javnosti.

4.2. Vrste kamatne stope

Postoji više vrsta kamatnih stopa. Deković (2015.) ističe sljedeće kamatne stope:

- Nominalna kamatna stopa
- Efektivna kamatna stopa
- Interkalarna kamatna stopa
- Zatezna kamatna stopa

Nominalna kamatna stopa je osnovna kamatna stopa po kojoj se obračunava iznos kamate na glavicu. Ona se najčešće iskazuje kao godišnja kamatna stopa, ali može se preračunati i na manja obračunska razdoblja. Nominalna kamatna stopa se ugovara u obliku fiksne ili promjenjive kamatne stope. Efektivna kamatna stopa se koristi u cilju povećanja transparentnosti zaduživanja. U njen izračun dodaju se i naknade koje se plaćaju prilikom odobravanja kredita i ulog depozita. Interkalarna kamatna stopa obračunava se od trenutka odobrenja kredita pa do dospjeća prvog anuiteta. Zatezna kamatna stopa se naplaćuje ukoliko korisnik ne plaća obveze koje su dogovorene ugovorom. Maksimalna zatezna kamatna stopa definirana je zakonom. (HNB 2015.)

Hrvatska narodna banka (HNB 2019.) ima sljedeće kamatne stope:

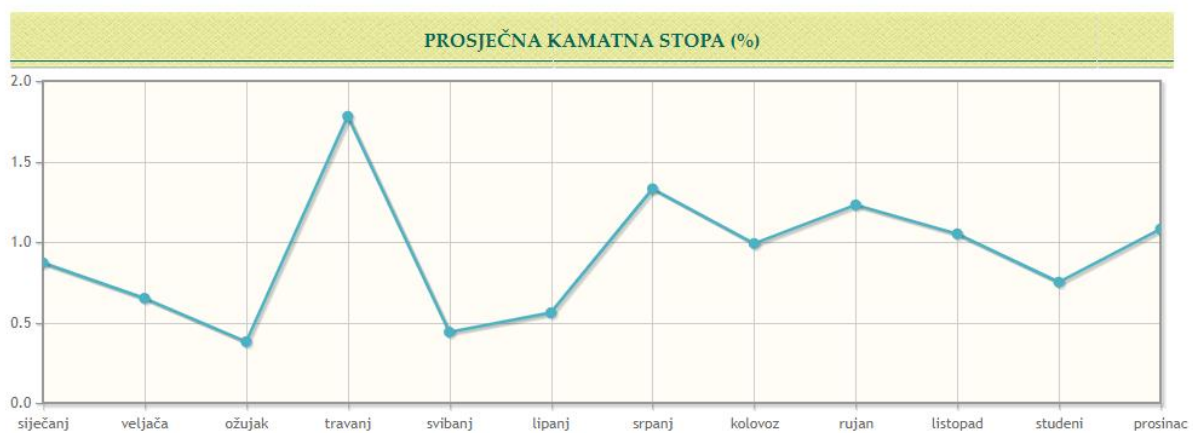
- aktivne kamatne stope HNB-a,
- pasivne kamatne stope HNB-a,
- kamatne stope kreditnih institucija na kunske depozite bez valutne klauzule,
- kamatne stope kreditnih institucija na kunske depozite s valutnom klauzulom,
- kamatne stope kreditnih institucija na devizne depozite,
- kamatne stope kreditnih institucija na kunske kredite kućanstvima s valutnom klauzulom,
- kamatne stope kreditnih institucija na devizne kredite kućanstvima,
- kamatne stope kreditnih institucija na kunske kredite nefinancijskim društvima bez valutne klauzule,
- kamatne stope kreditnih institucija na kunske kredite nefinancijskim društvima s valutnom klauzulom,
- kamatne stope kreditnih institucija na devizne kredite nefinancijskim društvima,
- efektivne kamatne stope kreditnih institucija za odobrene kredite,
- kamatne stope kreditnih institucija na kunske depozite i kredite bez valutne klauzule,

- kamatne stope kreditnih institucija na kunske depozite i kredite s valutnom klauzulom,
- kamatne stope kreditnih institucija na devizne depozite i kredite,
- kamatne stope ostvarene u trgovini depozitima na međubankarskom tržištu,
- kamatne stope kotirane na međubankarskom tržištu.

4.3. Kamatna stopa na Tržištu novca Zagreb od 2015. do 2019. godine

Kamatna stopa na Tržištu novca Zagreb je doživljavala puno promjena u posljednjih nekoliko godina. U ovom dijelu rada će se analizirati razdoblje od 2015. do 2019. godine.

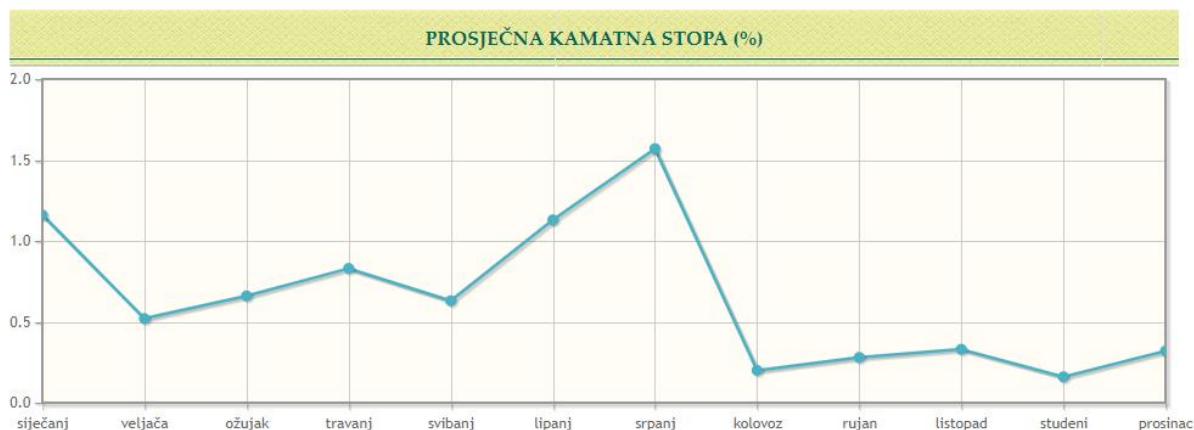
Godine 2015. najniža prosječna kamatna stopa je iznosila 0,38%, u ožujku. Najviša prosječna kamatna stopa bila je u travnju i iznosila je 1,78%. Od siječnja do ožujka kamatna stopa je padala, a zatim od ožujka do travnja raste. Od travnja do svibnja ponovo naglo pada, a zatim raste od svibnja do srpnja. Kamatna stopa ponovo pada do studenog (uz manji rast od kolovoza do rujna), pa od studenog do prosinca raste. (Slika 6.)

Slika 6. Prosječna kamatna stopa (%) u 2015. godini (Trzistenovca.hr)

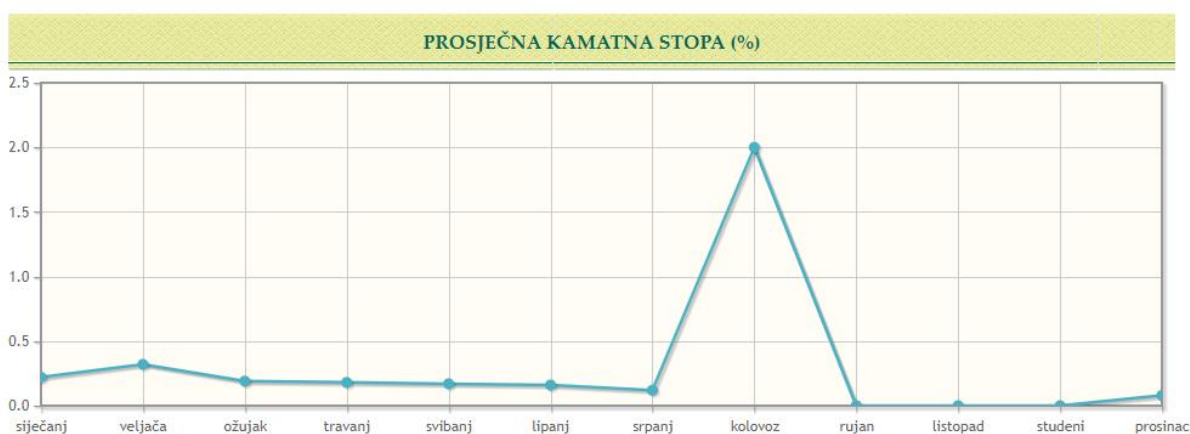
U 2016. godini najniža prosječna kamatna stopa bila je u studenom, a iznosila je 0,16%. s druge strane, najviša kamatna stopa bila je u srpnju i iznosila je 1,57%. Od siječnja do veljače kamatna stopa pada. Zatim blago raste od veljače do travnja, da bi opet pala od travnja do svibnja. Od svibnja do srpnja kamatna stopa doživljava nagli rast, sa vrhuncem u srpnju. Nakon toga ponovo

naglo pada do kolovoza, kada počinje blago rasti do listopada. Od listopada do studenog blago pada, a od studenog do prosinca opet raste. (Slika 7.)

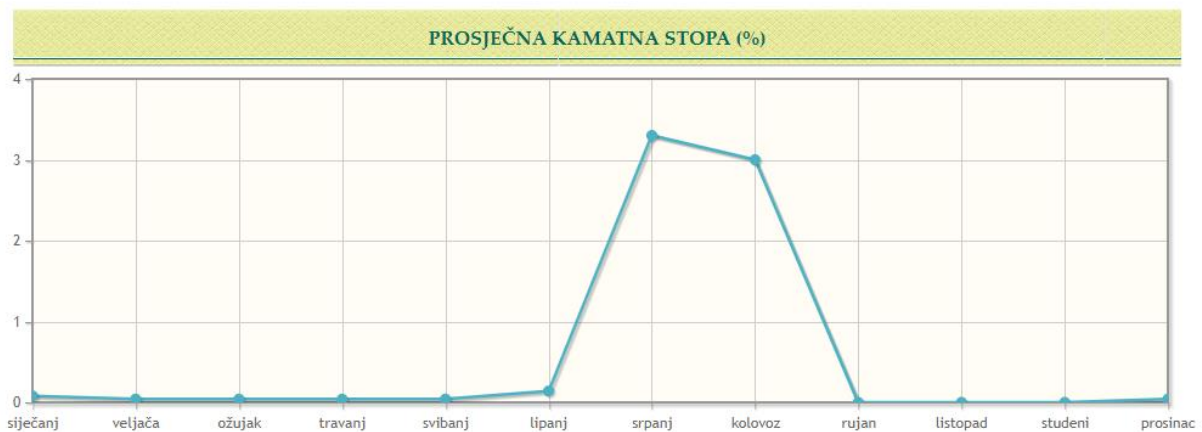
Slika 7. Prosječna kamatna stopa (%) u 2016. godini (Trzistenovca.hr)

U 2017. godini situacija je izgledala puno drugačije. Najniža kamatna stopa bila je 0,00% i to u rujnu, listopadu i studenom. Najviša kamatna stopa bila je 2,00% u kolovozu. Kamatna stopa je od siječnja do veljače blago porasla, a od veljače do srpnja doživljava lagan i konstantan pad. Od srpnja do kolovoza događa se nagli rast, kad doživljava svoj maksimum, a od kolovoza do rujna događa se pad kad ona dolazi na 0,00% i tako se zadržava do studenog. Od studenog do prosinca se ponovo događa blagi rast. (Slika 8.)

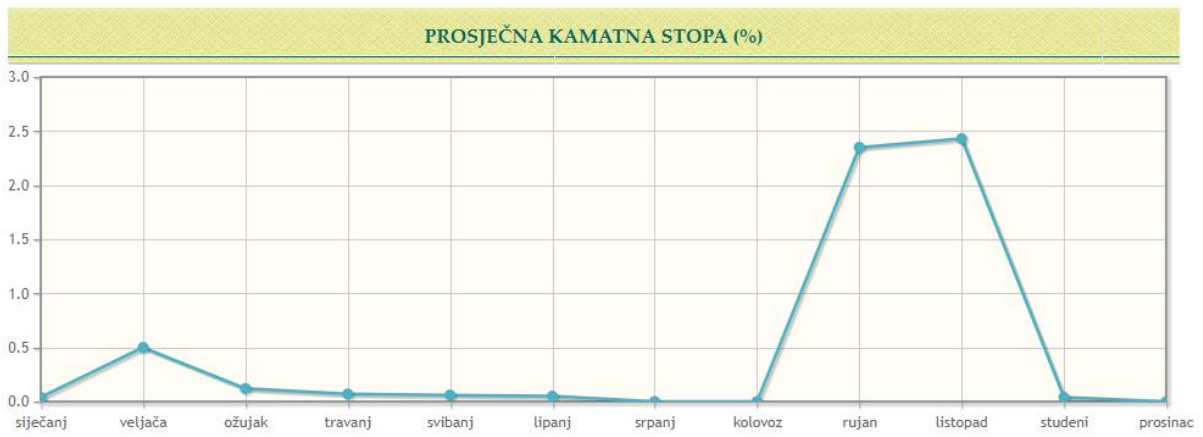
Slika 8. Prosječna kamatna stopa (%) u 2017. godini (Trzistenovca.hr)

U 2018. godini je situacija sa najnižom prosječnom kamatnom stopom ista kao u 2017. godini. Ona u rujnu, listopadu i studenom iznosi 0,00%. Najviša kamatna stopa bila je u srpnju i iznosila je 3,30%. O siječnja pa sve do svibnja kamatna stopa je bila uglavnom konstantna. Od svibnja počinje rasti i raste do srpnja kada je na vrhuncu. Nakon toga konstantno pada sve do rujna kada dolazi na 0,00% i tako ostaje do studenog. Od studenog do prosinca ponovo počinje blago rasti. (Slika 9.)

Slika 9. Prosječna kamatna stopa (%) u 2018. godini (Trzistenovca.hr)

U 2019. godini najniža prosječna kamatna stopa bila je 0,00% u srpnju, kolovozu i prosincu. Najviša prosječna kamatna stopa bila je u listopadu i iznosila je 2,43%. Od siječnja do veljače kamatna stopa raste. Od veljače pa sve do kolovoza doživljava svoj pad, pri čemu je u srpnju i kolovozu na 0,00%. Od kolovoza do listopada raste i doživljava vrhunac, a od listopada do prosinca opet pada. (Slika 10.)

Slika 10. Prosječna kamatna stopa (%) u 2019. godini (Trzistenovca.hr)

5. ZAKLJUČAK

Financijska tržišta i institucije su vrlo važne i međusobno povezani elementi svakog gospodarskog sustava u državama. Tržište novca je pri tome jedan apstraktni mehanizam koji okuplja ponudu i potražnju za novcem i novčanim sredstvima. Financijske institucije su posrednici koji prikupljaju novčana sredstva i plasiraju ih na tržište. Financijske institucije imaju važnu ulogu u posredovanju, ali i u formiranju kamatne stope. Općenito, kamatna stopa je neizostavni dio tržišta novca koji utječe na gotovo sve aktivnosti na njemu i koji ga na neki način i oblikuje.

Financijski sustavi država su različiti. To ovisi o razvijenosti i veličini neke zemlje. U ovom završnom radu govorilo se o financijskim tržištima, prvenstveno o tržištu novca. Također, definirani su pojmovi tržišta novca, strukture tržišta novca, sudionika na tržištu novca, te tržište novca u Republici Hrvatskoj. Objasnjen je i pojam kamatne stope i njene uloge i važnosti na tržištu novca. Također, analizirana je kamatna stopa na Tržištu novca Zagreb od 2015. do 2019. godine.

LITERATURA

1. Deković, Ž. (2015.): Nacionalna referentna kamatna stopa u hrvatskom bankarstvu, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, Šibenik, 1-2/2015
2. Hanfa.hr: O nama, <https://www.hanfa.hr/o-nama/>, datum pristupanja: 25. srpanj. 2020.
3. Hbor.hr: Tko smo, <https://www.hbor.hr/naslovnica/hbor/o-nama/>, datum pristupanja: 27. srpanj 2020.
4. Hrvatska narodna banka (2019.): Bilten o bankama, <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, datum pristupanja: 24. srpanj 2020.
5. Hrvatska narodna banka (2015.): Kamate, <https://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/informacije-potrosacima/bitne-informacije/kamate>, datum pristupanja: 10. kolovoz 2020.
6. Kereta, M., „Osigurateljno i bankarsko tržište te tržište novca i kapitala“, Osiguranje Hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja, vol. 44, no. 7/8, 2003., str. 14
7. Klačmer Čalopa, M., Cingula, M. (2009.): Financijske institucije i tržište kapitala, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin
8. Lovrinović, I. (1997): Uloga novčanog tržišta u transmisijskom mehanizmu monetarne politike, Ekonomski pregled, godina 48, broj 11
9. Lovrinović, I. (1997.): Novčano tržište – srce financijskog tržišta, O-tisak, Zagreb
10. Lovrinović, I., Ivanov, M. (2009.): Monetarna politika, RRIF plus, Zagreb
11. Mishkin, F.S.; Eakins, S.G. (2005): Financijska tržišta i institucije. Mate, Zagreb
12. Nikolić, N., Pečarić, M. (2007.): Osnove monetarne ekonomije, Protuđer, Split
13. Nižetić, R. (2011.): Tržište novca – mjesto organiziranog trgovanja likvidnošću http://www.ijf.hr/javni_dug/full/nizetic.pdf datum pristupanja: 18. rujan 2020.
14. Novak, B. (2002.): Financijska tržišta i institucije, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek
15. Ristić, Ž. (2015.): Globalni financijski menadžment, Ekonomski fakultet Banja Luka, Banja Luka
16. Saunders, A. (2006.): Financijska tržišta i institucije: moderno viđenje, Masmedia, Zagreb
17. Saunders, A., Cornett, M. M.: (2006.): Financijska tržišta i institucije, Drugo izdanje, Masmedia, Zagreb

18. Tomić, B. (2016.): Financijski instrumenti i izvedenice, Effectus studij, Zagreb
19. Trzistenovca.hr (2020.): Sudionici,
<http://www.trzistenovca.hr/Home/SudionikGrupaList>, datum pristupanja: 23. srpanj 2020.
20. Trzistenovca.hr: Kamatna stopa u 2015. godini,
<http://www.trzistenovca.hr/Home/TrgovanjeGodinaRokKamatneStope?godina=2015>, datum pristupanja: 31. kolovoz 2020.
21. Trzistenovca.hr: Kamatna stopa u 2016. godini,
<http://www.trzistenovca.hr/Home/TrgovanjeGodinaRokKamatneStope?godina=2016>, datum pristupanja: 31. kolovoz 2020.
22. Trzistenovca.hr: Kamatna stopa u 2017. godini,
<http://www.trzistenovca.hr/Home/TrgovanjeGodinaRokKamatneStope?godina=2017>, datum pristupanja: 31. kolovoz 2020.
23. Trzistenovca.hr: Kamatna stopa u 2018. godini,
<http://www.trzistenovca.hr/Home/TrgovanjeGodinaRokKamatneStope?godina=2018>, datum pristupanja: 31. kolovoz 2020.
24. Trzistenovca.hr: Kamatna stopa u 2019. godini,
<http://www.trzistenovca.hr/Home/TrgovanjeGodinaRokKamatneStope?godina=2019>, datum pristupanja: 31. kolovoz 2020.
25. Veselica, V. (2002.): Financijski menadžment, RRiF, Zagreb
26. Zse.hr: O burzi , <https://zse.hr/default.aspx?id=64271>, datum pristupanja 1.kolovoz 2020.
27. Zse.hr: Povijest Zagrebačke burze, <https://zse.hr/default.aspx?id=26>, datum pristupanja: 1. kolovoz 2020.
28. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_04_47_949.html . Datum pristupanja 31. kolovoz 2020.

POPIS SLIKA

Slika 1. Struktura tržišta novca.....	12
Slika 2. Poslovanje banaka u RH na dan 31. prosinca 2018.	15
Slika 3. Imovina banaka.....	16
Slika 4. Broj banaka u Republici Hrvatskoj.....	16
Slika 5. Depoziti banaka.....	17
Slika 6. Prosječna kamatna stopa (%) u 2015. godini.....	25
Slika 7. Prosječna kamatna stopa (%) u 2016. godini.....	25
Slika 8. Prosječna kamatna stopa (%) u 2017. godini.....	26
Slika 9. Prosječna kamatna stopa (%) u 2018. godini.....	26
Slika 10. Prosječna kamatna stopa (%) u 2019. godini.....	27

POPIS TABLICA

Tablica 1. Vlasnička struktura banaka u Republici Hrvatskoj.....	17
Tablica 2. Krivulja ponude kredita uzrokovane makroekonomskim odrednicama prikazane su u tablici.....	22